

M. van de MIEROOP, *Antik Yunan'dan Önce Felsefe: Eski Babil'de Hakikat Arayışı*. İstanbul 2020. Ketebe Yayınları, 410 sayfa. Çev. G. KAĞNICI. ISBN: 9786258094053

Nazmiye ÇEVİK

 0000-0001-8836-5714

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VIII: Ocak-Aralık 2022) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında lisanslıdır.

Atıf Düzeni Van de Mieroop M. 2022, *Antik Yunan'dan Önce Felsefe: Eski Babil'de Hakikat Arayışı*. Yazar: M. van de Mieroop, *Libri* VIII, 99-101.

Geliş Tarihi: 20.06.2022 | Kabul Tarihi: 25.06.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 23.07.2022

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

M. van de Mieroop, *Antik Yunan'dan Önce Felsefe: Eski Babil'de Hakikat Arayışı*. Ketebe Yayınları. 410 Sayfa. İstanbul 2022. Çev.: G. KAĞNICI. ISBN: 9786258094053

Nazmiye Çevik*

Eserin yazarı Marc Van De Mieroop alanının en önemli Asur bilimcilerinden biridir. Doktorasını Yale Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Yale ve Oxford üniversitelerinde dersler vermiştir. Yazar'ın ilgi alanı Eski Yakın Doğu'nun siyasi, sosyo-ekonomik tarihi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Eser, Yazar ve Çevirmenin kısaca hayatı (4), Önyüz (7), Önsöz (9-11), I. Kısım: *Babil Epistemolojisi Üzerine Bir Deneme*: 1. Bölüm: *Yaratılış Zamanı* (15-59), II. Kısım: *Şeylerin Düzeni*: 2. Bölüm: *Sözcük Listeleri: Kısa Bir Tarihçe* (63-100), 3. Bölüm: *Gerçekliğin İnşası* (101-140), III. Kısım: *Tanrıların Yazdıkları*: 4. Bölüm: *Babil Kültüründe Kehanet Listeleri* (143-186), 5. Bölüm: *Evren Bilgisinin Yapısı* (187-231), IV. Kısım: *Yasanın İfadesi*: 6. Bölüm: *Antik Kanunnameler* (235-256), 7. Bölüm: *Filozof Kral* (257-297), V. Kısım: *Bir Babil Epistemolojisi*: 8. Bölüm: *Babil Epistemolojisinin Tarihi* (302-348), 9. Bölüm: *Babil Epistemolojisinin Kavramsal Özerkliği* (349-361) konularının anlatıldığı kitap, *Kaynakça* (363-404) ile devam edip, *Dizin* (405-410) ile sona ermektedir.

Önyüz (7) kısmında, Sümerce sözcüğün işaret adı ve Akadca karşılığı bulunan, iki sütundan oluşan, birinci binyıla ait, Yale Üniversitesi Koleksiyonu'ndan bir tabletin fotoğrafı yer almaktadır.

I. Kısım: *Babil Epistemolojisi Üzerine Bir Deneme* (13-59) kısmı tek bölüm olup sekiz alt başlıkta toplanmıştır. 1. Bölüm: *Yaratılış Zamanı* (15-59) *Okuyorum Öyleyse Varım* adlı ilk alt başlıkta (15-29), Hellen Tarihçi Sicilyalı Diodoros'un Asurlular ve Medlerle ilgili tarihsel bilgileri verilmektedir. İkinci alt başlık olan *İkiz Dilli Babil'de* (29-32), Sümerce ve Akadca dilleri arasındaki farklar ve birbirleriyle etkileşimi açıklanmaktadır. Üçüncü alt başlık (32-34), Babil Kültürünün çok dilli bağlamının bir bölgeyle sınırlı olmadığını vurgulandığı *Bir Babil Kozmopoliti'*dir. Dördüncü alt başlık olan *Yazılı ve Sözlü* kısmında ise (34-40), araştırmacıların eski Mezopotamya kültürünün, bir ifade biçimi olarak yazıyla ortaya çıktığını kabul etmekle birlikte sözlü bir geleneğin içerisinden beslendiğini varsaydıklarından söz edilmektedir. Beşinci alt başlıkta (40-43), Modern felsefe, Orta Çağ İslam felsefesi ve Antik Çin'deki felsefe bilginlerinden örnekler verilmiş. Altıncı alt başlık olan *Katipler ve Koleksiyonlar'de* (43-49), tabletin sahibinin ve katibinin aynı olması veya nüshayı yazan ve sahibinin ayrı kişiler olduğundan söz edilip örnekler verilmektedir. Yedinci alt başlık olan *Metnin Akışkanlığı* kısmında (49-51), eski Mezopotamya'daki edebi ve bilimsel eserlerin hiçbir zaman durağan bir hal almadığından, her zaman değişime açık olduğundan ve değişikliklerin yaygın ve gerekli olduğundan söz edilmektedir. Sekizinci alt başlık *Metinlerarası Okumada* ise (51-59), yazar pek çok derlemenin birden fazla versiyonunun olduğunu vurgulamaktadır.

II. Kısım: *Şeylerin Düzeni* (61-140) başlığı yine tek bölümden oluşup çeşitli alt başlıklara ayrılmıştır. 2. Bölüm: *Sözcük Listeleri: Kısa Bir Tarihçe* (63-100) kısmında dünya tarihinin en eski eserleri olan Babil biliminin ilk ürünlerindeki sözcük listeleri anlatılmaktadır. Bölüm iki alt başlıkla ele alınmıştır. Birinci alt başlık olan *Türlerin Tarihi'nde* (73-94), dünya tarihindeki ilk yazının IV. binyılın sonlarında, Babil'in güneyinde yer alan ve tarihte gerçek anlamda ilk şehir olan Uruk'ta ortaya çıktığından söz edilmektedir. Ayrıca, Sümerce ve Akadca hece ve sözcüklerinin yer aldığı ve hemen karşılarında Türkçe anlamlarının bulunduğu sütunlar görülmektedir. İkinci alt başlık olan *Bir Örnek: İnsan Listelerinde* (94-100), Yazar, sözcük listelerinin uzun

* M.A., Akdeniz Üniversitesi, Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı, Antalya. cevknaz@hotmail.com | 0000-0001-8836-5714

ömürlü oluşu ve içeriklerinin çok değişiklik barındırdığından söz etmekle birlikte mesleki unvanlar, akrabalık terimleri, toplumsal sınıflar ile beden ve zihinle ilgili durumlar gibi insanları ilgilendiren konulara yer veren tematik seriler hakkında bilgiler vermektedir.

3. Bölüm: *Gerçekliğin İnşası* (101-140) başlığında dışarıdan bakıldığında oldukça sıradan oldukları düşünülen sözcük listelerini hazırlayan yazarların takip ettikleri yol gösterici ilkelerinden söz edilmektedir. Bölüm yedi alt başlık çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu alt başlıklarda yazar Babil sözcük listelerinin anlaşılabilir bir göstergebilimsel analizini yapmaktadır. Sözcük listesindeki her başlığın anlamlı olması gerektiğinden, Sümerce ve Akadca dillerinde yazılan sözcüklerin okunmuş ve anlamlarından bahsetmektedir. Sözcüklerin yazılı veya işitsel biçimlerine ya da ifade ettikleri fiziksel gerçekliklere odaklanıldığından, Babilli yazarların benzerliklere dayalı birimleri bir araya getirerek ve sözcüklerle oynayarak yazının potansiyelini keşfetmelerinden, antik bilginlerin, yalnızca yazıya geçirilmiş sözcüklerin anlamları ve sözdizimleriyle değil aynı zamanda biçimleriyle de ilgilendiklerinden söz etmektedir.

III. Kısım: *Tanrıların Yazdıkları* (141-231) iki bölüm başlığı ile açıklanmaktadır. Dördüncü bölüm: *Babil Kültüründe Kehanet Listeleri* (143-186) başlığında efsanevi zamanlardan günümüze kadar uzanan, gelecekte gerçekleşecek olayların öngörüsü ve bilgisi anlamına gelen kehanet inanışından söz edilmektedir. Bu bölüm üç alt başlıkla ele alınmıştır. Birinci alt başlık olan *Kehanetin temelleri*'nde (146-151) tanrı merkezli Babil dünya görüşünde tanrıların geçmişi, mevcut anı ve geleceği bildikleri; oysa insanların yalnızca mevcut an ve az da olsa geçmiş hakkında bilgi sahibi oldukları ve tanrıların gerçekleşecek olanın bilgisini iletmeye istekli oldukları anlatılmaktadır. İkinci alt başlıkta (151-161) Asurbanipal'in sarayındaki tüm uzmanların -katipler, haruspeskler, kötü ruh kovucular, hekimler ve ağıt şarkıcıları- kendi yeterlilik alanlarıyla ilgili bir dizi tanımlanabilir metne hakim olduklarının ve aynı zamanda bilgilerinin muhtevasının çok kapsamlı olduğunun vurgulandığı *Kehanet Uzmanları ve Metinleri* konusu bulunmaktadır. Üçüncü alt başlık olan *Sınıflandırmanın Tarihçesi*'nde ise (161-186) kehanetlerin, büyük olasılıkla Babil'de kökleri tarih öncesine kadar uzanan çok eski zamanlardan beri uygulandığı hakkında bilgi verilmektedir.

Aynı kısmın Beşinci bölümü: *Evren Bilgisinin yapısı* (187-231) başlığında, kahinlerin gerçekleşmiş ya da gerçekleşecek hususlar hakkında çıkarımlarda bulunmak için çoğumuza bir anlam ifade etmeyen ipuçları için ufak ayrıntılar peşinde koştuklarından söz edilmektedir. Bölümde yedi alt başlık vardır. Bu alt başlıklarda sırasıyla; Evrenin her yönüyle ilgilendiklerinden ötürü kehanetlerin kapsamının bir sınırı olmadığı, kehanetlerde sözdizimi yapısının çok anlaşılır olduğu ve her kehanet yapısının aynı formata sahip olduğu vurgulanmaktadır. Kehanetlerin, kendilerinden önceki veya sonraki diğer kehanetlere sürekli göndermede bulunan dizisel bir yapıya göre hazırlandığı, benzerliğin kehanet listelerindeki birimleri hem yatay olarak şart cümlesini hüküm cümlesine hem de dikey olarak her kehaneti kendisinden önce ve sonra gelen diğerlerine bağlayan birleştirici bir güç olduğundan bahsedilmektedir. Metinlerin sadece bir edebi yatırım olmadığı; aynı zamanda işaretleri gözlemlenmek ve yorumlamak gibi bir görevlerinin olduğu vurgulanmaktadır.

IV. Kısım: *Yasanın İfadesi* başlıklı kısım (233-297) yine iki bölümden oluşmaktadır. İlki, 6. Bölüm: *Antik Kanunnameler* (235-256) kısmında, hukuk varlığını günümüze kadar devam ettiren en eski tarihli yasa maddelerinden birisi olarak kabul edilen Hammurabi Kanunnamesi'nin yazarı Babil kralı Hamurrabi'den söz edilmektedir. Bölüm iki alt başlıkta ele alınmıştır. Birinci alt başlık *Kısa bir Tarihçe*'de (237-246), Babil sözcük ve kehanet materyallerinin devasa külliyyatının modern araştırmacıların kanunname olarak adlandırdıkları içeriklerden sayıca çok daha fazla olduğundan ve Hamurrabi Yasaları'nın tarihsel sürecinden söz edilmektedir. İkinci alt başlık olan *Babil Dışındaki Kanunlarda* ise (246-256), Babil ve Asur dışında yalnızca iki yasa koleksiyonunun varlığı ve bunların her ikisinin de Babil gelenekleriyle bağlantıları olduğu açıklanmaktadır. Bunların ikinci binyılın Hitit kanunları ile birinci binyılın Kitab-ı Mukaddes yasaları olduğu vurgulanmaktadır.

7. Bölüm: *Filozof-Kral* (257-297) kısmında yazarların, çoğu zaman metinleri genişletip onlar üzerinde değişiklikler yapma konusunda özgür olduklarından, ancak bunu yaparken onlara yetki veren kralların hakimiyeti altında bu değişiklikleri yaptıklarından söz edilmektedir. Bölüm altı alt başlık altında toplanmıştır. Bu alt başlıklarda sırasıyla; Bütün kanunnamelerin temelinde bir listenin varlığından, Babil kanunlarındaki sözdiziminden, kanunnamelerin bilimsel doğasından, Hamurrabi Kanunnamesindeki adalet ve bilgelikten, Hamurrabi'nin haksızlığa uğrayan kişiyi kendi heykelinin karşısına gelmeye ve üzerindeki yazıyı okumaya davet ettiğinden söz edilmektedir.

V. Kısım: *Bir Babil Epistemolojisi başlığı* (199-361) iki bölümden oluşturulmuştur. İlki, 8. Bölüm: *Babil Epistemolojisinin Tarihi* (301-348) kısmında bilginliğin, kelimenin geleneksel anlamıyla, metinlerin çok

katmanlı anlamının bir yorumu olduğu ve Antik Babil'deki bu görüşün, modern çağa kadar Batı felsefesinin elde edemeyeceği bir ontolojik (varlıkbilim) niteliğe sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bölüm beş alt başlık çerçevesinde ele alınmıştır. Bu alt başlıklarda; Metin yaratıcılığının bir sınırı olmadığından, zihnin boşluklarının doldurulmasının gözlemlenebilir olduğu ve Babil epistemolojisinin altında yatan ilkelerin belirlenmesinden, erken ikinci binyılın başlarında Babil ülkesinin sakinleri ile bölgeyi kendi aralarında paylaşan eski şehir devletleri yöneticileri arasındaki siyasi ve askeri çekişmelerden, ikinci binyılın sonlarında Asur ülkesinin Babil ile ilişkisinden, birinci binyılın sonunda Asur'un Yakın Doğu'ya hakim olduğundan ve Antik Çağın o zamana kadarki en geniş kütüphanesini oluşturduğundan söz edilmektedir.

9. bölüm: *Babil Epistemolojisinin Kavramsal Özerkliği* (349-361) bölümünde Babil okuryazar kültürünün oldukça uzun bir süre varlığını devam ettirdiğinden, çeşitli kültürel ve dilsel geçmişe sahip insanlar üzerinde bıraktığı etkisi anlatılmaktadır. Bölüm iki alt başlıkla ele alınmaktadır. İlk alt başlık *Babil Epistemolojisi ve Dili* kısmında (350-354), Babil okuryazar kültürünün temelde çift dilli olduğu ve çift dilliliğin yalnızca iki akraba dili değil, birbirlerinden bütünüyle farklı olan dilleri de içerdiği vurgulanmaktadır. İkinci alt başlık *Babil Epistemolojisi ve Yazısı*'nda ise (354-361), bir ismin gerçek anlamının yalnızca okunduğunda anlaşılabilirliğinden, yazılı kelimelerin bilginin tümünü içerdiğinden, bunları doğru ve tüm yönleriyle okumanın Babil felsefecilerinin görevi olduğundan söz edilmektedir.

Sonuç olarak; Babil felsefesi ve Asuroloji'nin diğer disiplinler üzerindeki etkisi, felsefenin Batı'ya özgü olmadığı, Klasik Hellen'le başlamadığı ve Hellen felsefesinin Yakın Doğu geleneklerinden etkilendiği anlatılmaktadır. Kitapta, Yakın Doğu halkının Hellenlerden üç bin yıl önce zengin ve sofistike bir felsefe geleneğine sahip olduğu, Hellen tarihçi Diodoros'un da MÖ I. yüzyılda Babillilerin felsefeye bağlılıklarından söz ettiği, Babilli filozofların çivi yazısına dayanan tutarlı bir mantık sistemi kullanarak sistematik bir şekilde bilgiyi inceledikleri vurgulanmaktadır. Eser, felsefenin tarihi süreci bakımından önemli olup, okunmasında fayda görülmektedir.